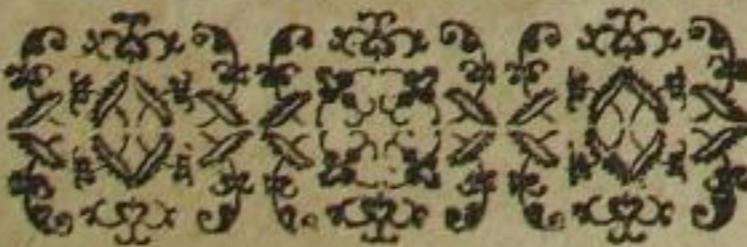
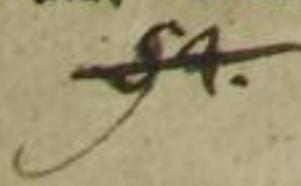

Q. D. B. V.
EXERCITATIO THEOLOGICA
SOLENNIS
Adversus
Libellum Pontificii *ἀνονίμου*
Cui Titulus
Reurtz und **S**uit.
QUAM
DEO ANNUENTE
SUB
PRÆSIDIO
BALTASARIS BEBELII,
SS. THEOL. D. ET PP. ORD. ECCLE-
siastis, & Fac. Theol. h. t. Decani.
Defendet
JOHANNES THOMAS Rosf.
Malterdinga-Marchicus.
Ad diem 30. Mens. Octobr. b. Ig. solitis.

ARGENTORATI,
Literis JOHANNIS WILHELMI TIDEMANN,
Coll. diss. A ——————
7, 3 ANNO M. DC. LXVIII.
a. VII, 3

У. 3. 9.
Библиотека Государственной
СОЛЕННОЙ

ГИРЫ

Санкт-Петербургской

империи

САНКТ-ПЕТЕРБУРГСКАЯ
СОЛЕННАЯ

ГИРЫ

САНКТ-ПЕТЕРБУРГСКАЯ

САНКТ-

ПЕТЕРБУРГСКАЯ

САНКТ-ПЕТЕРБУРГСКАЯ
СОЛЕННАЯ

ФОТО ГАМОНТ-ЗИМАЕВИ

XXI

БИБЛИОТЕКА МОСКОВСКАЯ

725

I N N O M I N E J E S U ! P U G N E M U S !

Proæmium.

Rodiit ante aliquot annos libellus Germanicus, cuius hic erat titulus: **Kurk und Euf. Das ist / wahrer und klarer Unterricht den Catholischen Glauben zu vertheidigen / sampt beygefügter Glau- bens-Stärckung / cum permisso Superiorum. München / ges- druckt bey Lucas Straub / im Jahr Christi 1666.** Ex quo titulo apparet libelli scopus, qui est, Pontificiam religionem, quam ipse falso *Catholicam* appellat, defendere adversus Evangelicos impugnantes, & confirmare fidem, si quæ est, Pontificio- rum: ut adeo oppositus sit Evangelicis illis, quibus sua Religio cordi curæque est, & tepidis Syncretistis, qui non adeò malam censem Pontificiorum persuasionem, seu, ut ipsi vocant fi- dem: virtus simul innuitur, nempe brevitas, perspicuitas & modestia. Es ist / ait p. 4. für gut angesehen worden / einen kurzen Aufzug zu machen / in welchem die Glaubens-Streits- tigkeiten ganz deutlich vorgetragen / und zur genüge beantwor- tet würden / damit der wahre Glaub schweif verfochten / und mit friedamer Bescheidenheit / auch gelinden und glimpflichen Worten / ohne einige Verbitterung möge vertheidigt werden. Hæc ille præfatur. Tribuunt aliquid Pontificii libello huic; novi enim nostrorum quibusdam esse suggestum ad legen- dum: imo compendium est alterius cujusdam libelli, cui ti- tulus: **Evangelischer Wandersmann** / ut idem videatur au- thor esse: unde & conjungam ubi eadem habent. Nam operæ pretium censi sub examen, & hoc ipsum breve, revocare, & punctim congregari, in gratiam nostrorum, quibus per alia ne- gotia non licet vasta controversiarum volumina evolvere, aut

A. 2

circum.

24

circumferre, qua etiam de causa latine reddam, quæ germanico idiomate libellus excipit, vel respondet, ut breviora fiant. Sequar autem ordinem libelli, et si non satis ubiq; concinnum, ut lector in promptu mox habeat clypeum, quo excipiat ignita adversarii Methodistæ tela. Eph. VI. II. 16. Dividitur in duas partes generales; quarum prior nostrorum potissimum rationes impugnat, & eludere conatur; posterior suum cœtum defendere allaborat; & confirmare. Prioris duas iterum sunt partes: prior Zelotarum objectionibus obstrepit, posterior molliorum præcipue dubia & scrupulos eximere conatur: sed & posterior in duo dividitur membra; prius continent argumenta ὀντασκευασμά; posterius κατασκευασμά: hæc dispositio est acie, quacum congregendum: surge Jehova, ut dissipentur inimici sui, & qui te oderunt, terga tibi vertant! Amen!

I.

Acies Evangelicorum argumentorum Pontificiam animose aggreditur, & profigat.

I.
Nostratiū
ἀπασκευή
refertur.

S. r. Prima pars libelli docere vult: Wie die heftige Ansläuff abzutreiben. Mutuò igitur congregiamur infestis armis Evangelici & Pontificii, Evangelicis primum impetum facientibus, & eum octo argumentorum ordinibus, quæ hæc sunt, (1.) Die Catholische reichen nur das halbe Abendmahl/ berauben die Layen des Bluts Christi/ wider das Gebot Christi (trincket alle darauf) Matth. 26. (2.) Die Lehr vom Fegfeuer ist ein Päpstisch Gedicht/ scheinet als komme es von Juden und Henden her / welche auch für ihre Abgestorbene bitten. (3.) Das Fasten ist ein grausames Pfaffen-Joch/ der Schrift und Christlichen Freyheit zuwider. (4.) Die Catholische treiben Abgötterey mit anruffung der Heiligen/ geben die ehre/ so Gott allein gebühret/ den todtten Menschen/die doch nichts von uns wissen/ Christus ist ja allein unser Mittler bey Gott. (5.) Die Lehr von gänstlicher haltung der Gebeten Gottes/ ist nicht Evangelisch/ und gibt es die Erfahrung/ daß solche unmöglich zu halten. (6.) Die Lehr vom ungeschriebenen Wort Gottes/ ist eine falsche Lehr: was nicht geschrieben/ ist nicht das Wort Gottes/ sondern Menschentand/ so dem Wort Gottes ungebührlich wird.

wird behauptet. (7.) Die Catholischen Secken in einem haupi. Trichum / vermeinen sie haben die wahre Kirch Christi / fehlet ihnen aber am Beweis. (8.) Der wahren Kirchen Oberhaupt ist Christus : die Catholischen halten der Babst / das ist / den Antichrist / für ihr Oberhaupt / so ist ihre Kirche nicht die wahre Kirch. Haec tenus argumenta ab adversario nomine nostratum in medium producta.

§ 2. Sed (1.) Imperite. Neque enim ubique statum controversiae Sed (1.) Imperite formavit, e. g. de jejunis, de quibus nostri non adeò crude & perite. promiscue loquuntur: de observantia mandatorum divinorum: de verbo Dei non scripto: de Ecclesia. (2.) Imperfecte. Neque enim vel (2.) Imperfecte omnia, vel præcipua nostratum argumenta adduxit; nec id frustra: facte. cum enim videret, ne quidem productorum vim sese sustinere posse, cur igitur reliqua & fortiora quidem in medium afferret? (3.) Insidiös. Omittit enim præcipua argumentorum robora. scripturæ di-

cta, insimulans nos alicujus imprudentiae, vel temeritatis, tanquam pro lubitu ita sentirenius, nullis instructi scripturæ armis. Sed & hic metuit suo corio, si scripturæ quoque dicta adjecisset, nec responde- re potuisset.

§. 3. Videainus tamen quid contra producta regerat, & quidem Exceptio- ad (1.) opponit dicta Luc. XXII. 20. I. Cor. XI. 25. calicem esse datum nes Ponti- cœna jam peracta: I. Joh IV. 3. folvi Christum, si dicatur corpus absque sanguinedari & accipi. Deinde respondet ad prætensum man- datum, concernere id solos discipulos, quippe qui soi omnes bibissent

ficiorum
(1.) De mu-
tilatione
Cœnæ.

Marc. XIV. 23. Luc. XXII. 17. tanquam sacerdotes, repræsentantes distinctis symbolis Christi passionem & mortem, divisumq; in cruce corpus à sanguine: Extra quem casum sacerdotes perinde sint, ut Laici, pane contenti, utpote sub quo totus & tantus Christus accipi- atur. Resp. (1.) Christus p̄est cœnam quidem Paschalem calicem Resp. 21. distribuit discipulis, sicut & panem; sed non post cœnam Eucbaristii.

cam, de qua tamen quæstio est. Imò Maldonatus Jesuita negat ullum in SS. literis locum esse, ubi hoc sacramentum cœna vocetur: ut verbis etiam hereticisint, per ipsum, qui corporis & sanguinis Christi sacramen- tum audeant cœnam appellare. Comment. in Matth. XXVI. §. 26. cum hoc Jesuita transfigat Monachensis libellus, qui post cœnam Luc. 22. & I. Cor. XI, appellatam, Eucharisticam, contendit calicem esse in- stitutum. (2.) Iohannes notat eos, qui incarnationis mysterium abnegant, quique unionem hypostaticam aliquaratione disoluere aut dissolvere conan- tur: uti locum waegwagge Ben. Justinianus Jesuita f. 178, comm. Ar-

4.

distinctio symbolorum sacramentalium, corporis item & sanguinis Christi, neutrum facit: Non istud; Nam exhibet carnem & sanguinem Christi incarnati; neque hoc: Nam eadem exhibet, ut sunt cum $\lambda\circ\gamma\omega$ personaliter unita. Sicut enim unio personalis non fuit divisa, divisa licet per morte anima Christi à corpore; Et anima enim & corpus cum $\lambda\circ\gamma\omega$ manserunt personaliter unita; ita nec unio hypostatica tollitur inter $\lambda\circ\gamma\omega$, & humanam ipsius naturam, etsi sub symbolo panis solum corpus, & sub symbolo vini solus sanguis distribuatur. Neque unio qualemcumque statim unitorum communioni infert: *Quamvis sub specie panis sanguis sumatur cum corpore, & sub specie vini corpus sumatur cum sanguine, tamen nec sanguis sub specie panis; nec corpus sub specie vini bibitur, aut comeditur: quia, sicut nec sanguis comeditur, nec corpus bibitur; ita neutrum sub specie panis bibitur, aut sub specie vini comeditur.* Ut anima tota est in qualibet parte, nec tamen in qualibet parte videat sed tantum in oculo; ita sanguis in corpore existens, non tamen in corpore, vel pane bibitur: verba sunt summi Pontificis Innocentii III. de Myst. sacr. altar. lib. IV. cap. 21. Etsi igitur totus Christus sit sub pane, totus sub vino; tamen non totum Christi sub pane editur, nec totum sub vino bibitur: (3.) *Omnes discipuli ex calice biberunt, non quia erant sacerdotes, quam rationem scriptura sacra nescit, sed quia sanguis erat pro omnibus fusus, ut adeo omnes bibere debeant calicem, quotquot Christus redemit, quique mortem ipsius commemo rare possunt, i. e. Christiani adulti, & compotes rationis.* Nam dicit: bibite ex hoc omnes; *Hic enim est calix &c.* Idem responsi habeat Evangel. Wandersm. ad p. 87. seqq.

(2) De
purgato-
rio.

Resp. 1. In ictis factis largiri preces pro defunctis. Resp. (1.) *In genere N. C. oratur pro defunctis, E. ideo, quia creditur eosdem esse in purgatorio.* Nam & Regulus Matth. IX. 18. oravit pro defuncta filia, non autem, ut ex purgatorio liberaretur, sed ut vitam reciperet: Et Lutherani optima quæque defunctis precantur, nec tamen credunt eosdem versari in purgatorio: Et Græci vota faciunt & precantur pro mortuis,

& ca-

& tamen nullum & ipsi purgatorium credunt. Et patres orarunt pro *valde pio*, quos credebant in cœlis versari, & pro *valde malo*, quos putabant in inferno torqueri. Juxta August. Enchir. c. 110. (2.) In (2.) In spe-
cificie. Esto, Maccabæus obtulerit pro occisis suis, non tamen pruden-
ter potuit credere, ipsos esse in purgatorio, utpote qui in flagranti
peccato mortali erant occisi. Deut. VII. 25. Jabsitæ, Saule cum filiis
occisis, jejunarunt, sed N. C. jejunasse in gratiam Saulis & filiorum
in purgatorio constitutorum. Nam Saul *αὐτόχες* damnatus est, pro
quali non est purgatorium, vid. Wandersm. p. 150. Signum potius
id erat poenitentiæ & precum ad avertendam ab Israëlitis superstitione-
bus iram Dei, ut solebant rebus afflictis, desperatis, vel dubiis facere.
¶ Sam. VII. 6. vel certè ad contestandum erga defunctos affectum,
condolentiam, & commiserationem. 2. Sam I. 12. Nemo, nisi pur-
gatus à peccato, ingreditur cœlum; sed N. C. purgari in purgato-
rio: in ipsa morte purgantur vi meriti Christi: sicut & martyres,
qui purgatorio non adjudicantur: Evangelici bene precantur de-
functis, ad affectum suum erga ipsos contestandum.

§. 5. Ad (3.) Jejunia niti exemplis Christi. Matth. IV. 2. Danie- (3.) De je-
lis X. 2, Eliæ 1. Reg. XIX 8. Et præceptis divinis. Joel. I 14. Et regu- junis.
lis. Marc. II. 20: Matth. VI. 16. Resp. (1.) non est quæstio: an liceat Resp. 1.
jejunare, sed an liceat *sub opinione cultus meriti & necessitatis?* quod
negamus ex Rom. XIV. 17. 1. Cor. VIII. 8. quo fine, neque Daniel,
neque Elias jejunarunt, neque Deus jejuniū præcepit. (2.) Nec est
quæstio, an *miraculose* liceat? ut Christus & Elias jejunarunt: sed an
more Papistico edendo & bibendo, et si non quosvis cibos vel potum?
(3.) Nec: an *hypocrisis* à jejunis debeat abesse; quod Christus vult:
id enim & ipsi largimur; Utinam vero Pontifici non in eorum nu-
merum pertinerent, qui Curios simulant, & bacchanalia in quadra-
gesima vivunt. vide B. D. Dannh. Hodom. Pap ph. XI p. 874.

§. 6. Ad (4.) regerit: distinguendum esse inter Mediatorem (4.) De me-
summum, qui sit solus Christus, & inferiores, qui sint homines, ut diatoribus.
erat Moses Gal III. 19. Jobus c. XLII. 8. Samuel, Jerem, XV. 1 Fideles.
Sanctis..
omnes pro se invicem orantes: Etiam mortui, qui sciant viventium
conditionem. 2. Paral. XXI. 12. 1. San. XXVIII 12. Luc. XV. 7. XVI.
27. & proinde invocandi, sicut Lazarus in inferno constitutus invo-
cavit Patrem Abramum, Christo referente, nec improbante Luc.
XVI. Conf. Wandersm. p. 149. seqq. Resp. Distinctio est vana.
1. Tim. II. 5. rejecta: ita enim est Christus mediator unus, ut Deus est
unus;

unus; At Deus non distinguitur in primarium & secundarium; E, nec mediator. Nec est quæstio: an Christus sit mediator? Gal. III. sic ipse dicitur, nec Moses intelligitur. Nec: an vivi professe invitatem possint orare? Hoc enim concedimus. Quare exemplum Jobi, & fidelium nihil conficit; sed, an vel vivi pro defunctis redimentis orare possint? vel defuncti noverint specialem viventium statum, & intercedant apud Deum pro ipsis, etiam merita sua allegando? Hoc non probatur ex 2. Par. 21. quia ipse Sanctius Comm. ad 2. Reg II. §. 25. dubitat de tempore, quo Elias literas ad Joramum, ante, vel post mortem, dederit? Nec ex 1. Sam. 28. quia diabolus ibi (non Samuel, ut pote non damnatus, ut Saul, qui cum personato Samuele futurus erat. vers. 19.) loquitur: At de diabolo non est quæstio. Nec Luc. XV. 7. quia N.C. in cœlis. E hominibus beatis: etiam Deus, & Angelis gaudere possunt. Nec Luc. XVI. 27. quia parabolæ non sunt argumentativæ, nisi propriis verbis explicitur. Nec obstat, quod neque Christus, neque Abrahamus epulonis invocationem, & intercessionem reprehenderint; neque enim is seipsum Christi erat, agere de mutuis mortuorum & viventium officiis, sed de benevolentia gentibus præstanta, nec opus erat reprehendere, quod non contigit: sed nec offendit audientes; ut non offendit, quod Christus addidit de epulonis anima, cui linguam tribuit, & oculos &c. nulla addita cautela. Multa adduntur ad explendam parabolarum connexionem & exornationem faciendam, quibus in re ipsa nihil responderet.

(5.) De in-
pletione
legis.

Resp. 1.

2.

3.

§. 7. Ad (3.) excipit: doctrinam de perfecta legis impletione & Evangelicam esse, & experientia probari; Evangelicam juxta Matth. V. 17. Experientia, quia fuerunt, qui beneficio virium divinitus concessarum Ezech. XXXVI. 25. legem ex a se impleverint, ut ille juvenis Matth. XIX. 23. Et ante ipsum Noa, Josua, Abrahamus, Jobus, Afa, Ezechia, Josia, Zacharias, Elisabetha; Et hodie idem possibile esse omnibus quotquot Deum diligant. Joh. XIV. 15. 1. Joh. V. 3. vid. Wandersm. p. 75. Resp. (1.) Status controversiae non est, an Christus legem possit implere? id enim concedimus: Quare locus Matth. V. 17. frustra allegatur: Nec (2.) status est: an sint, qui videantur sibi ex a se implevisse? Et hoc concedimus. Quare frustra allegatur exemplum juvenis Pharisæi Matth. XIX. 20. Nec (3.) quæstio est de sinceritate, hypocrisi opposita; de qua loquuntur exempla reliqua adducta; vid. Sanct. ad 2. Sam. XXII. p. 868. Nam & hanc largi-

7

Iargimur, scientes, quod Noë, Abraham, Jobus, &c. non fuerint hypocritæ, sed ex corde Deum proximumque dilexerint, & dilectionem operibus etiam externis declaraverint: quale quid divinitus regeniti, & renovati, etiam hodie possumus, diligendo Deum & proximum, sed status est: de perfectione implendi satis intensiva, extensiva, protensiva, an homini adhuc peccatis, ut sumus in hac vita, obnoxio sit possibilis? Id negamus: quippe qui non dicimus, nos peccatum non habere, nemendaces inveniamur, & nostrummet deceptores, I. Joh, I. 8. Nec allegata exempla nobis obstant: Annon enim peccarunt Noah ebrietate? Jobus impatientia? Moses incredulitate? Josua imprudentia temeraria? Asa diffidentia & aliis, vid. Sanct. ad I. Reg. XV. f 1205. Ezechias ostentatione? Josias contentione? Zacharias incredulitate, Alii aliis, ut adeo nequidem inter sanctos ullus sit irreprehensibilis.

§. 8. Ad (6.) Esse etiam non-scriptum verbum doctrinam veram, inde patere, quod Christus ante & post resurrectionem suam ditionibus multa sit locutus, quæ non sunt scripta, Joh XXI. 25. Actor. I. 3. æquè non scriptamen credenda, ac sic essent scripta 2. Thess. II. 15. ut ante omnem ptis., scripturam credebant traditionibus non scriptis: Et jam post factam scripturam adversarii credunt multa non-scripta, e.g. veritatem codicis Biblici Evangeliorum, Symboli Apostolici, diei dominicæ, duorum sacramentorum, &c. vid. Wandersm. p. 104. Resp. Status controversiarum est: an nihil sit credendum, nisi quod totidem literis in scriptura est expressum? Nam utique etiam ea, quæ Christus præterea locutus est & fecit, sunt credenda: quia consentanea sunt scriptis: sed: an dogmata præter & contra scripturam addita sint credenda? unde frustranea sunt omnia in medium allata, quia loquuntur de iis traditionibus, quæ sunt S. literis congruae: Nihil enim ante Mosen creditum est à fidelibus, nisi quod in ipso Mosis scripto Pentateucho summatim saltem est comprehensum: Nihil credendorum & faciendorum in novo Testamento est dictum & factum, cuius summa, & fundamenta non relata essent in codicem N T. Nec in Symbolo ullus continetur articulus, qui non vel κατὰ πνεῦ, vel κατὰ διάβολον in S. literis contineatur: Nec dies dominicus est ἡγιαστός; cum per ipsos interpretes Pontificios Apoc. I. 10. ejusdem mentione fiat. Nec scriptura plura, quam duo, sacra menta memorat: Quod vero haec nostra Biblia & Evangelia sint genuina eorum auctorum, quorum praesete nomina ferunt, est quæstio historica, quæ hoc non

B

pertinet.

Resp.

8.

pertinet; Nam de credendis fide divinâ quærimus, et si & quæstio
hæc eatenus ad fidem pertineat, quatenus libri Biblici nomina am-
muncium divinorum scripta præ se ferunt: si verò quæritur: an
contenta in dictis libris sint verbum Dei? Respondemus, esse, quia
habent *metaphysicam* verbi Divini, de quibus alibi.

(7.) De ve- f. 9. Ad (7.) regerit, Pontificiam esse veram Ecclesiam pro-
ritate Ec- bari (1.) ex unitate, sibi promissa Joh. XVII. 21. (2.) ex sanctitate do-
cēsiæ Pa- cetrinæ, vitæ, hominum , quorum sanctitatem miracula confirma-
pæx.

Unitate. sint. Marc. XVI. 17. Joh. XIV. 12. seqq. (3) Ex *Catholicismo*, quo ti-

2. Sancti tulo temper, etiam apud Acatholicos, eorumque in libris symbolicis
honoratur: & merito, quia Ecclesia Papistica per universum orbem

¶. Catholi- est disperfa. (4.) Ex Apostolicismo doctrinæ, & doctorum. Marc XVI-
cismo. ¶. His notis probatur Paristicam (ne enim illi alii cōveniuntur) offi-

Apostolus. His notis probatur Papisticam (nec enim ulli alii convenient) esse
veram Ecclesiam E. indeficibilem. Matth XVI 18 XXXVIII 26 Job

Resp. ad I. XIV. 16. seqq. Resp. ad (I.) *Vnam esse Ecclesiam Panisticam signen-*

Keip. ad I. xiv. 10. scqq. Keip. ad (I.) *Vnam esse Ecclesiam Papisticam figmen-
tam est, cui experientia tot inter ipsos dissidiorum etiam dogmati-
corum reclamat.*

corum reclamat, ut frustra gloriarentur de unitate Christi precibus
sibi impetrata & collata. Ad (z) *Idem* regerimus: dicit quidem mil-

ta, sed nihil probat: i. e. petit principium; Miracula , nisi veritate doctrinæ nixa, nihil probant: Quia & falsi Prophetæ miracula non

doctrinæ nixa, nimis probant: Quia & falli Prophetæ miracula per-
petrant. Matth. VII. 22. 2. Thess. II 2 Ad (3.) Titulus sine re nihil pro-
batur. N. 8. 1. M. 6. 1. v. 2. S. 6. 1. 2. 3.

bat: Nam & urbs Hierusalem dicta est sancta Matth. XXVII. 53. quæ tamen Prophetas veros occidit. XXIII. 37. Et Ariani per universum

tamen Prophetas veros occidit. XXIII, 3/. Et Attani per universum orbem erant dispersi, vid. Vanderst. p. 12, qui tamen erant hæretici. E nec sufficit ad Catholicisnum per orbem esse diffusos.

tici: E. nec sufficit ad Catholicismum per orbem esse dispersum. Sed doctrinam oportet esse Catholicam , quæ nova est apud Pontificios.

Ad (4.) denuo petitur principium: Nec enim doctrina Papæa est Apostolica, utpote in scriptis Apostolicis non fundata: nec unius Papæ summa

tonica, auctore in scriptis Apostolicis non fundata; nec, quia Papulum propagant, sunt Apostolici Viri, nisi & Phariseos velimur dicere Cochleos, qui & scis me, & iherusalem, & sed

Catholicos, qui & ipsi mare & aridam peragrarunt, ut facerent proselytos sui Judaismi. Matth. XXIII, 15. Jam ultiro corruit, quod de-

promissis Christi sibi arrogant. Christus Ecclesiam quidem super se se
fruxit petra infallibili; sed Papistica alii insistit tale: Manet penes

struxit, petra infallibili; sed Papistica alii multitudo: Manet penes Ecclesiam perpetuo, sed veram; deducit in omnem veritatem Spiritus.

titus Sanctus, sed discipulos sui verbi; **Quid autem hoc ad Papistas?**
¶ 10. Ad (8.) regerit, Papam non esse caput primarium, id

.) Deca- enim esse Christum ; sed secundarium, utpote successorem Petri, qui
te Eccle- caput fuit. Matth. XVI. 18. Ioh. XXI. 15. Actos. I. 15. IV. 8. 5.

9.

Et hanc potestatem in successores derivavit. Lue. XXII. 32. Nec esse Antichristum, quia notæ Antichristi 2. Thesl. II. 4. Dan. XII. 11. Joh. V. 43. Dan. VII. 25. descriptæ, ipsi non quadrent, sed contrarium potius. Wandersm. p. 116. seqq. Resp. Ecclesia, ut unum est corpus, ita unicum habet caput. Eph. IV. 4. Petro datæ sunt claves, sed & reliquis Apostolis. Joh XX. 23. Eadem commissus est grex pascendus, sed & reliquis Ecclesiæ ministris Act. XX. 28. Petrus prior quidem interdum verba fecit, sed non propterea major extitit auctoritate jurisdictionis reliquis Apostolis. Paulo docente, Gal. II. 5. seqq. Petri fides non desit, sed nec reliquorum (excepto proditore) Apostolorum, sive fidem quæ credit, sive creditur, intelligas, omnes enim in vera fide mortuos esse ab ipsis etiam Papistis creditur. Quare successores Petri (demus hoc) Romani Episcopi nullum privilegium præ successoribus reliquorum Apostolorum habent. Antichristi notæ congruunt Pontifici Romano, quia (1.) Vicarium Christi sese jactat, quod Paulus 2. Thess. 4. prædixit; ἀνὴ enim significat: *pro*; ut sic *Prochristus*: & hoc ipso *contra Christum*, quia illum Vicariatum invito Domino sibi sumpsit: seq; extollit supra Deum, leges contra Dei verbum condendo, & Magistratum conculcando. (2.) Sacrificium Christi in cruce semel oblatum abolet suo Missatico Sacrificio substituto. Dan. XII. 11. Quod Judæi recepturi sint Antichristum ex loco Iohannæ non conficitur: Nec enim sequitur: recipient alium. E. Antichristum Magnum.

Resp:

II.

*Pontificij vim argumentorum Evangelicorum non
ferentes pugnam nova methodo declinant.*

II. Methodus vero-niana exa-minatur,

I. I. Pugnatum est hactenus inter partes, & ita quidem, ut Pontificiorum exceptiones & objectiones frustra fuerint. Robur nitor sensu equidem præcipuum ex vastis voluminibus argumentorum & effusentia Pontiorum contraxit Archistrategus, neque tamen adversus manipulum nostrarum rationum subsistere valuerunt; quanto minus sustinuerint vim nostram levioris armaturæ milites, ideoque cogitandum erat de nova quadam methodo Acatolicos sustinendi & repellendi, ea est hæc: Lutherani suas accusationes & assertiones (1.) probent primi (2.) ex meris & expressis SS. literis (3.) citra suam interpretationem & argumentationem. Ratio illius est, quia sunt Catholicorum

possessorum antiquissimorum accusatores & reformatores; istius, quia ipsimet ex sacris literis solis fidem hauriri & probari confitentur, ita ut credendum non sit, nisi quod totidem literis & syllabis in Scriptura sit expressum: Hujus, quia interpretamenta & argumenta hominum non sunt verbum Dei in SS. literis descriptum: Atqui ex SS. literis neque accusationes suas adversus Catholicos, e.g. Papam esse Antichristum, Ecclesiam errasse &c. neque assertiones suas, e.g. non esse credendum, nisi quod in S. literis extat &c. probare poterunt; E. frustra erunt: Catholicis vero sua remanebit Ecclesia, à Christo commendata Matth. XVIII. 17. ab Augustino agnita, qui non credidisset Evangelio, nisi Ecclesiæ ipsum auctoritas movisset: & Ecclesiæ traditiones, e.g. communio sub una, adoratio panis, oratio pro defunctis &c. Hæc Methodus est, quam magnificiunt Pontificii, quod titulus 2. partis, p. 27. fatetur: Kurze Weiß alle Glauenssturm abzuschlagen: Wer sich in die obgemeldte Verantwortung nicht will einlassen / quod vix millesimus inter Pontificios potest) kan sich folgender furher Weiß gebrauchen: und sich außer aller Anfechtung sieghaft herauswinden; & p. 29. Dīß ist ein sicheres Stichblatt der Catholicischen Wahrheit & p. 33. Dīß soll einem jeden Catholicischen genug seyn ic. Et ante hac Methodus Veroniana, dicebatur: Expediatur, cuius beneficio quivis Catholicorum, eis disciplinarum Theologarum ignarus nudis instructus Biblijs (sive illa Genevensis prælij consciū sint, sive alterius) & Confessione fidei Novatorum, lingue facere Ministrum poterit. Hæc illi. Confer. Evangel. Wandersm. p. 252. seqq;

Q. 2.) Judici. §. 2. Bellum profecto vallum, quod suæ suorumque infirmatum de ea tis sibi Pontificii circa sese duxerunt: sed & hanc machinam faciliter. negotio dissipabimus, quia ruinosis innititur fundamentis. Supponit(1.) eandem esse rationem in Theologicis, ubi agitur de vero & primo. falso, quæ est in juridicis, ubi lis est de meo & tuo, ut præscriptio litem Secunda. utrinque peroret (2. Lutheranos in sese recepisse, quod omnia credenda, vel non credenda velint, & possint totidem scripturæ verbis demonstrare. Sed oppidò fallitur. Ut enim I. taceam, Pontificis titulum suæ possessionis nondum probasse, id saltem sciant, quod objectum usu capiendum & prescribendum, non capiatur, nec prescribatur sub qualitate mei & cui. Itaque ut in questione de præscriptione non agitur de titulo justi & injusti, jurene an injuria hic fundus venerit in possessionem meam, I. sicut c. de præscriptionibus; ita multo minus in actione de præscriptionibus queritur de vero & falso Theologico: an divinitus

REDE-

revelata si res possissa, vel non revelata? verba sunt B. Dn. D. Hül-
 senni d. præscr. §. II. p. 13. Posito autem, quod eadem sit rerum divina-
 rum, quæ est humanarum, ratio, *In nihilominus Pontificii quietæ pos-*
sessionis titulo non gaudebunt ideo, quod non modo à singulis con-
fessoribus, sed etiam integris clîm Ecclesiis, Græca, Waldensi, Hussi-
tica ipsorum erroribus fuit contradictum. II. Lutherani nunquam *Resp. ad 2.*
 in sese receperunt omnia credenda vel non credenda ex sola sacra-
 rum scripturarum litera sese probaturos esse, ita ut nihil credendum
 sit, nisi quod totidem verbis in scripturis sit expressum: sed hoc sta-
 tuimus: Nullum dogma fide divina credendum est, nisi quod vel
 totidem verbis in scriptura sit expressum, vel per bonam & legiti-
 mam consequentiam ex scripturæ verbis elicium. Hæc vero nostra
 sententia; ut infinita loca omittam, fundata est Hebr I. 4. seqq ubi
 Apostolus eminentiam Filii Dei præ Angelis probat ex elogiis scri-
 pturæ, & nullam esse tantam Angeli ullius, quanta est Filii Dei, inde
 probat vers. 5. quod in nullis scripturis ulli Angelorum dixerit: Tu
 es Filius meus, ego hodie Te genui; vel: Ego ero ipsi in Patrem,
 ipse vero mihi erit in Filium: quæ Apostoli consequentia nulla es-
 set, nisi hoc fundamentum staret: *Quidquid scriptura alicui non*
tribuit id ipsi non est tribuendum, & per consequens: Quidquid nul-
lum fundamentum habet in scripturis, id non est credendum. III.
 Interpretationes & argumentationes Acatholicorum, quos isti sic
 vocant, aut sunt Sacris literis consentaneæ, quod materiam attinet,
 aut dissentaneæ; si hoc, rejiciantur utique; sin istud, nullo jure rejici-
 poterunt, quia ejusdem cum verbœ expresso sunt originis & naturæ.
 Igitur æque fide divina credo: Deum *me* creasse, Christum *me* rede-
 misse &c. atque credo: Deum *omnes* homines creasse, Christum
omnes homines redemisse, &c Nam & stylo ipsius scripturæ dicun-
 tur consequentia ex scripturis facta scripturæ, ut litera expressa.
 Probatur ex Matth. XXII 29. ubi Sadducæi dicuntur nescivisse scri-
 pturam, nempe, quod mortui reddituri sint in vitam, eo quod Exod.
 III. 6. Deus dicatur esse Deus Abrahæmi, Isaaci, & Jacobi: Deus nem-
 pe non mortuorum, sed viventium; quæ tamen verba totidem literis
 expressum non habent, quod Abraham, Isaac, Jacob, aliqui mortui
 sint superstites, reddituri aliquando ad vitam æternam. *Quæ Wa-*
lenburchii exceperunt, in Polemosophia viatrice discussimus.

§. 3. Petentibus igitur Papistis, ut probemus ex scripturis,
 quod traditiones non sint verbum Dei: quod Ecclesia errare possit,

quod Papa sit Antichristus, quod doctrina de missa, specie una Cœnæ, invocatione sanctorum, purgatorio, jejuniorum diebus, implementatione decalogi &c. falsa sit, non opus est, ut id in terminis terminantibus ostendamus, sed sufficit ea scripturarum fundamenta ostendisse, ex quibus per legitimam consequentiam sequitur, quod ipsos accusamus. Qui dicit Angelos non esse pares Christo, quia scriptura paritatem nescit, is in genere dicit, non esse credendum & assertendum dogma, quod in scripturis fundamentum non habet: quare quia enumerata Pontificiorum dogmata in S. literis fundamentum non habent, falsa erunt, nec credenda: Qui dicit: Antichristum esse eum, qui supra Deum, & Magistratum sese extollit, Christi vicarium jactat, matrimonio & cibis homines interdicit &c. is etiam dicit Pontificem Rom. esse Antichristum, quia ea sunt Pontificum dogmata, quæ scriptura Antichristo tribuit, perinde ut scriptura dicit Jesum Nazarenum esse Messiam, quia quæ scriptura de Messia dixit, in Iesu Nazareno adimpta sunt. Auctor. XVIII. 28.

§. 4. Eversis machinæ fundamentis ulro corruit, quod de Ecclesiæ auctoritate superstruxit libellus. Matth. XVIII. 17. jubemur audire Ecclesiam, sed particularem, quippe quæ adiri potest; At particularem Ecclesiam esse fallibilem, in primis in quæstionibus facti, & in officio clavium (qua de material. c. agitur) ipsorummet Pontificiorum doctrina est, qua fronte igitur ad cœcam ipsius obedientiam alligamur: si vero de rebus credendis sermo est, etiam Ecclesiæ quidem credendum est, sed quatenus verbo divino in scripturis contento sibi fidem conciliat. Augustini dictum nobis non obest, qui ulro fatemur, Ecclesiæ testimonium esse inducivum fidei, ut erat Samaritana induxit fidei in Christum; sicut autem Samaritani fidem suam ultimato resolvebant in verba Christi, à civi sua intimati; ita Augustinus in scripturas ab Ecclesia intimatas & commentatas, ut videatur est ex ejusdem dictis à Gratiano decr. dist. IX. c. 3. scq. compilatis.

III.

Dialogus
inter Non-
Papistam,
& Papistam.

III.

Pontificii & Amicorum Colloquium cum mitioribus instituunt.

(1.) Objec- §. 1. **T**ertius partis hic est: Wie denjenigen zu antworten/so-
ctio de de- nur Gesprächs/oder bessers Unterrichts halben ihre Glaubens-
fекту Ec- Missgefallen vorbringen. p. 35. Audiamus quid inter sese colloquan-
glehæ. tur,

tit, sub juncto mox judicio. Sint Cajus & Sejus colluctores. Ille
non-Papista ; hic Papista.

§. 2. Cajus ita orditur : Man sagt die Catholische Kirch sey vor
alten Zeiten die wahre Kirch Christi gewesen/weil sie aber bey dem res-
nen Wort Gottes nicht verblieben/were sie von Christo verstoßen wor-
den.p.35. Sejus (1.) petit probari defectus hujus capita, auctorem, ani- Exceptio.
plitudinem, annum Christi, adversarios ; existentiam Ecclesiæ, con-
versionem infidelium possibilem , certitudinem Ecclesiæ adeundæ
(2.) Probare vult indeficibilitatem Ecclesiæ ex Matth. XVI. 18. Joh.
XIV. 26. XVI. 13. Luc. XXII. 32. Joh. XXI. 15. 16. Resp. ad(1.)Pontificia
Ecclesia à verbo Dei defecit in omnibus iis dogmatibus, quibus Evan-
gelicorum libris symbolicis contradicit : oppressores veritatis, & op-
pressionis annum, diems & consulem , & contra pugnantes veritatis
testes sive singulos, sive collectos in Ecclesia tum demum nominabi-
mus Pontificiis, si docuerint singula olim gesta in literas esse relata,
vel restituerint nobis abolita, injuria vel malitia temporum , impri-
mis per suos indices expurgatorios corrupta saltem, antiquitatis mo-
numenta : Nominarunt nostri, imprimis Centuriatores, quantum ex
veterum monumentis supererat, Ecclesias & harum hostes haereticos,
& haereticis succenturiantes Pontifices. Et pseudo Doctores singulorū
seculorum , qui sensim sensimque veritate repudiata , nova & falsa
dogmata introduxerunt : Idque ex abundanti, quia non opus est ap-
pellare diem & consulem, Cajum vel Sejum, &c. cum probare vis
dogma hoc vel istud esse verum vel falsum , & Ecclesiati dogmatis
eiusmodi receptricem esse veram vel falsam ; judicium enim simi-
tur ex re præsenti, ut in morbis, in quibus non quæritur, sub quo Cæ-
fare Papa, consule, anno, die, hora, minuto cœperit ? cum raro sciat-
tur, frequentius occulte sensimque adrepant ; sed: an, & quis sit mor-
bus ? Ita Papismi mysterium, mature quidem, sed subtilius & occul-
tius initio, serpebat, hominibus stertentibus, nec advertentibus,
Matth. XIII. 25. donec in nervum erumperet, sub Bonifacio Phocæ
collusore : Iam Paulus animadvertisit Antichristianismum. 2. Thess.
II. 7. Et Johannes in Apocalypsi XVII. 5. videt in fronte : Mysterium
scriptum ; sed neuter Cæfarem, Papam, consulem annum &c. orti
mysterii intimavit. Petenti adire Ecclesiam monstrandus erat il-
le cœtus , qui verbum Dei in S. literis contentum pure doceret vel
crederet , saltem in capitibus fidei fundamentalibus . quæ in Sym-
bolo , & agendis Ecclesiasticis erant potissimum partem expressa,

Positio

Posito autem, nullum talem cœtum cum extitisse, eo ipso nec opus erat eum nosse, & adire. Nam & persolam verbi divini lectionem incredulus potest converti, ut alibi exempla antiquitatis adducuntur. Resp. ad (2.) Ecclesiam Catholicam, & invisibilem non totam deficere, nec defecturam esse ultro largimur, sed negamus Romanam, i. e. particularem esse Catholicam. Ad dicta allegata in præcedentibus responsum est.

(2.) De verbo Dei.

§. 3. *Wey uns ist allein das reine Wort Gottes/ das lehren/ hören/ und singen wir/ das kan uns nicht betriegen.* S. Regerit (1.) accepisse Lutheranos verbum Dei à Pontificiis, sed corrupisse. (2.) Pontificios intelligere verbum Dei, juxta sensum antiquitatis, & Ecclesiæ Catholicæ. Resp. ad (1.) Esto, ab ipsis nos accepisse, quid inde Christiani primitivi acceperunt codicem Biblicum V. T. à Judæis, à quibus tamen abhorrebat doctrina & cultus, neutri autem corrumptus. (2.) Figmentum est, Pontificios intelligere scripturam in sensu orthodoxæ antiquitatis, & verè sic dictæ Ecclesiæ Catholicæ, id quod fatentur ipsorum commentarii, in quibus Patres gregatim saepe refutantur. Exemplum esto unicus Didacus Stella comment. in Luc. X. 21, *communicer, inquiens, quos ego potuerim expositores vidisse, vel ex Sanctis Doctoribus antiquis, vel ex modernis, bi OMNES, & glossæ declarant, verbum, confiteor, non hic accipi pro confessione peccatorum, sed pro eo, quod dicimus gratias agere, laudare, ac benedicere; Numquam tamen sensus hic, nec quadrare, nec intellectui facere potuit.* En sequelam Patrum! Taceo paucissimos Patres linguarum originalium fuisse gnaros, Hebrææ cum primis: vel etiam commentarios scripsisse.

(3.) De claritate scripturæ.

§. 4. C. Die Schrifft braucht keiner Auslegung / ist Sonnenflar und leicht zu verstehen. S. Regerit: (1.) contendi de verbis Cœnæ - hoc est corpus meum (2.) 2. Pet. III. 16. quædam Pauli difficultia intellectu dici. (3.) esse quædam loca inexplicabilia ut 1. Cor. XV. 29. III. 13. Hebr. VI. 4. Psal. LXVIII. hinc concludit, obscuram esse scripturam.

Resp. I.

Resp. (1.) Status controversiæ negligitur: Nec enim est quæstio: An omnia & singula scripturæ sacræ sive mysteria, sive verba sint clara? sed an ex locis quibusdam tantum capi possit lucis certò & liquido, quantum homini ad salutem creditu, & ad pietatem factu necessarium est? Esto igitur loca allegata esse obscura, & prorsus inextricabilia, attamen N. C. alia perinde esse obscura, ut intelligi nequeant sine operosa interpretatione. (2.) Non est status de claritate subjecti-

¶ 1, an homines ἀτάκτοι & ἀσύγεικτοι scripturam intelligent? quod negat Petrus, & nos cum ipso; sed cave scripturam propterea obscuritatis accuses; obstat enim locus 2. Cor. IV. 4. Quare frustra allegantur contentiones eorum, qui verba institutionis in alienum, quam clara litera vult, sensum detorquent; ipsorum est hoc vitium, non scripturæ.

S. 5. C. Man hört oft schreckliche Sachen von den Catholischen/ (4.) De wann dem also/ Kan ihr Glaub nicht recht seyn. Man sagt (1.) im Pabst. scandalis chumb lehre man wenig von Christo/ sein Wort werde nicht gepredigt/ sondern werde alles nur auff Menschenhand gericht. (2.) Man treibe Abgötterey mit anbetung des Brods. (3.) Die Messe seye ein Zernichtung des blutigen Opfers am Kreuk. (4.) Man treibe Abgötterey mit den verstorbenen Helytgen: (5.) Maria werde auch für eine Göttin gehalten. (6.) Ja haben so viel Götter als Bilder. (7.) Man halte für eine grössere Sünde/ den Pabst erzürnen/ als Gott verläugnen. (8.) Man prange viel mit St. Peter/ so doch niemal zu Rom gewesen. (9.) Man lehre es seye zulässig Trew und Glauben zu brechen/denen/ so nicht Catholisch. (10.) Man müsse Vater und Mutter verdammen / so nicht Catholisch gestorben. (11.) Man überzeuge zum öfftern alle unCatholische dem Teuffel. (12.) Endlich lehren die Catholische/ man werde nicht durch den Glauben an Christum seelig/ sondern durch eigene gute Verdienste/ und wollen Gott den Himmel mit guten Werken gleichsam abtragen: Ist die Frag/ ob dem also? S. Regerit. Minime. Sed (1.) Christi verbum doceri. (2.) Ipsum adorari sub panis specie: (3.) Missa sacrificium cruentum repräsentari & applicari. (4.) Sanctos coli, ut Dei amicos: (5.) Mariam haberi non Deam, sed Dei matrem. (6.) Falsum esse, ut & (7) & (8.) Non alium locum nominari; (9.) ICtos Pontificios contrarium affirmare: (10.) Tradi per preces Deo. (12.) Contrarium verum esse, Man werde allein durch den Glauben an Christum seelig. etc. Resp. ad (1.) Non est liquido Christi verbum, Def. ad L^o
quod est σύγγραψαι: At hoc docetur in Papatu. Ad (2.) adoratur panis,
qui falso putatur esse Christi ipsum corpus per transsubstantiationē,
(3.) Christus nusquam jussit suum sacrificium in Missa representari
& applicari. Detur locus! (4.) Deus nuspia locorum suos sanctos
ideo jussit coli, ut intercessores & mediatores, quia sunt sui ipsius
amici: Est igitur εθεοθεσία. (5.) Mariæ matri Domini adscribitur
imperium in Filium Deum, & merita, & intercessiones, quæ sunt of-
ficium soli Christo debitum, (6.) Imagines coluntur eo, quo proto-

Resp.

Def. ad L^o

2.

3.

4.

5.

6.

G

typa.

typā, cultū, et si transitivo; & organa creduntur salutis, quod id est
 idolatricum. (7.) Majus peccatum censetur, emissio voto, ducere uxorem, quia est contra interdictum Papæ, quam, si unctionem sentias, matrimonium inire, quod tamen est Dei præceptum, sine exceptione scriptum. Cor. VII. 9. (8.) Petrum Romæ fuisse, vel non fuisse, nostra nihil refert, viderint tamen Pontificii, ut istam suorum Pontificum epocham is rationibus firment, quibus fide divina credere possint: defectus contrariæ probationis non probat ipsorum sententiam, nullis certis fundamentis probabilem. (9.) Fidem hereticis servandam esse, si Ecclesiæ utilitas contrarium non suaserit, concedunt quidem Pontificii; at suadende ita Ecclesiæ utilitate, & dispensante Pontifice, frangi posse, communis est verè Pontificiorum sententia & praxis. (10.) Absurdum est, quenquam non Catholicum, ex hypothesibus Papistarum, salvare; qui enim ajunt, non habet Ecclesiam matrem in terris, non habebit Deum Patrem in Cœlis: Maxima ipsorum est: Aut Catholicus, aut non Christianus! (11.) Acatholicos diabolo traditi testatur Bulla excommunicationis, quæ quotannis Romæ iteratur. Precibus autem Deo commendantur, ut è diaboli scilicet manibus eripiantur! (12.) SOLA in Christum fide hominem salvare insolens est Pontificiis dogma & abominabile, nisi sub voce SOLA sit ambiguitas. Qua ratione frustra Cajo contradiceret Sejus: aut articulum mortis intelligat auctor, ubi TUTIUS censem in solo merito Christi obdormire, quam stipulis bonorum operum inniti. Ita veritas Evangelica tandem saltem triumphat. Si qui ex nostris propterea facti sunt Pontificii, quod in his injuriam fieri Papistis censuerint, id ipsi suo periculo fecerint. Sæpe meliores videmur esse, quam sumus. Audivi dicentes, si bi niclorem visum fuisse Papatum, quam deinde in praxi ipsa deprehendissent decepti.

Es.) De li-
bert. animo s. 6. C. Es were sein / daß man eines ieden Willführ und Gut-
dünken frey stelle / sich nach Zeit und Gelegenheit zu ieder Christlichen
Glaubens-Versammlung zu begeben; wir glauben ja alle an einen Gott /
und stimmen in der Haupt-Lehr all überein; von den Schulhändelij
mögen die Schulherren mit einander zanken / der gemeine Mann hat
solche nicht zu verantworten Regerit Sejus: sic & Turcas admittendos esse in Ecclesiam, qui & ipsi credant unum Deum: Non E. sufficere fidem, nisi & ratio credendi subsit, quæ est divina revelatio &
consensus Ecclesiæ. Resp. Syncretistam sapit Catus, & merito vapulat, propter confusionem Religionum. Sejus tamen & ipso vapulat,
Dist. qu.

Resp.

Dist.

quod Principium credendi faciat Ecclesiæ consensum. Cum ille consensus resolvendus sit in aliud prius principium, nempe verbum Dei, an in hoc sit consensus? qui igitur ipse fuerit principium?

§. 7. C. Viel fromme Leut h̄issen es nicht besser / glauben was (6.) Def. sim-
man ihnen vorsagt: Resp. S: Tales esse membra Ecclesiæ Catholicæ, plicifide.
et si corpore & communione versentur inter Acatholicos. Resp. Be- Resp.
ne igitur nostrates respondent Papistis (quærentibus: ubi fuerit Ec- Def. i
clesia vera ante Lutherum?) fuisse ipsam sub ipso Papatu, corpore
quidem & externa communione conjunctam; mente verò disjun-
ctam; hodieque in medio Papatu multos tales esse simplices piosque
homines, qui verè membra sint nostræ orthodoxæ Ecclesiæ, et si cor-
pore suo in Papistarum communione versentur.

§. 8. C. Der Catholische Glaub ist gar schwach / man muß viel (7.) Def. ii-
fasten/ Knie biegen/ Wallfahrten/ &c. Resp. Sej. Talia esse in SS. lite- gore Pa-
lis fundata. Matth. IV. 2. XXVI. 39. XI. 29. XVI. 24. &c. ubi Chri- pismi.
stus jejunasse, flexis genibus orasse. Hierusalem adiisse, crucē impo- Resp.
suisse suis dicitur. Resp. Status controversiæ non est. (1.) An Christus Def.
in suo officio Sacerdotali & Prophetico constitutus isthæc fecerit,
promerueritque aliquid? (2.) An nobis liceat jejunare, genua flecte-
re, peregrinari, crucem divinitus impositam patienter ferre? quod
allegata dicta probant, & Evangelici concedunt, sed (3.) An sint à q. 10. 11.
nobis facienda sub opinione meriti, cultus, aut necessitatis? quod
negatur de illis electitiis operibus. Nec enim in exemplis & dictis
allegatis quicquam hujus erroris habetur.

§. 9. C. Die Ohrenbeicht aller Sünden / ist ein Gewissen. Mar. (8.) De-
ter/ und ist unmöglich. Reg. Sej. Non esse volenti difficilem confess. confess.
sionem peccatorum occurrentium scrutanti, & graviorum, eo quod auriculari.
magnum solatum sit conscientiæ. Resp. Non est quæstio: An liceat Resp.
singula peccata succurrentia memoriæ & urgentia cum primis confi- Defens.
teri? Hoc enim, qui privatam confessionem retinuimus, ultro con-
cedimas; sed an ista peccatorum singulorum enumeratio sit meri-
toria & necessaria ad eorundem remissionem, ita ut non remittan-
tur, nisi fuerimus singula confessi, sed expianda remaneant in purga-
torio? Hoc unde probatur? David optat veniam peccatorum sibi et-
iam incognitorum innuens, remitti à Deo etiam ea, quæ nescimus:
adeoque non confitemur.

§. 10. C. Man sage was man wolle / so seyen doch die Zehen Gebot (9.) De im-
unmöglich mit Gedanken/ Worten und Werken zu halten. Reg. S. possibil.

implendi
decalog.

Resp.
Def.

non esse impossibilia, secus sceleratos fore excusatos: Etsi autem primi motus concupiscentiae non possint caveri, pessime tamen consensum; qui solus peccatum faciat. Resp. Non est Status: An externa flagitia possint caveri? quod concedimus: sed: an pravi motus animi? quod quidem concedit libellus, sed aduersus suas hypotheses: si enim isti motus non possunt praecaveri, nec peccatum poterit praecaveri, adeoque nec decalogus, qui peccatum vetat, impleri: negat quidem libellus, istos motus primos, & concupiscentiam esse peccatum; sed contra sententiam Pauli, qui & eam concupiscentiam, quam nesciebat ex lumine naturae, vocat peccatum, a lege vetitum: ista autem est concupiscentia originalis, de qua natura nihil novit, novit autem motus concupiscentiae pravae esse peccata. Rom. VII. 7.

(10.) De s. II. C. Die Catholischen solten das Nachtmahl halten / wie es mutilatio- Christus gehalten; (11.) Ich sehe nicht wie die Entziehung des Kelchs ne calicis. zu entschuldigen. (12.) Der Papst hat das Abendmahl durch Entziehung des Kelchs vermindert / zerrennen und zerstückeln lassen. ic. (13.) Es hat Christus beyderley Gestalt im H. Abendmahl eingesetzt / und aufzutheilen anbefohlen: dann (14.) er sagt ausdrücklich: solches thut: I. Cor. XI. &c. Conjugere haec volnimus, quia de eodem

Resp. r. agunt. Regerit autem S. ad (1.) Acatholicos queque multa secus facere & loqui in celebratione Cœnae quam Christus fecerit, nec enim

5. lavare pedes, nec celebrare vesperi, &c. Ad (2.) Acatholicos potius rapinam perpetrasse, abolitis quinque Sacramentis. Ad (3.) Totum Christum esse sub una specie panis presentem. Ad (4.) Christum quidem instituisse, sed non iussisse calicem distribui. Ad (5.) mandatum

Defensi. I. Cor. XI, esse conditionatum; quotiescumque, non absolutum. Resp. ad (1.) dist. inter Euchafistiæ substantiam & circumstantiam; calix pertinet ad substantiam cœnae, utpote materia terrena: lavare autem pedes, vespera, lingua Syriaca &c. ad circumstantias non necessarias: quia sunt mera extrinseca & accidentalia, quare has omittimus, illam vero retinemus. Ad (2) Christus duo tantum Sacra-

menta proprie sic dicta instituit, non quinque, ideo duo tantum celebamus ut sacramenta, reliqua, ut pœnitentiam, ordinationem, matrimonium veneramus, velut ordinem divinitus mandatum: confirmationem autem & unctionem pro adiaphoris habemus. Ad (3.) Totus Christus in cœna quidem adest. sed solum suum corpus sub specie panis, & solum sanguinem sub specie vini promisit exhibendum, & accipiendum: E, distinctis symbolis & actibus utimur.

Ad.

Ad (4.) institutio Christi est iussio: ideo enim instituit, ut distribue-
retur: jussit enim bibere: Bibite. Matth. XXVI. 27 quod amplius ex-
plieuit Paulus 1. Cor. XI. 25. cum verba sic refert: *Hoc facite, quoties-
cunq; biber. tis, in mei commemorationem.* En mandatum: *Hoc facite!*
Ad (5.) hoc ipsum est quod volumus, quotiescunque celebraveri-
mus cœnam, opus est, ut calicem conjungamus, distribuentes & ac-
cipientes: ut apud Papistas opus est, quotiescunque transeunt ima-
ginem suæ Mariæ, ut caput nudent; Præcepta affirmativa non obli-
gant quidem ad semper, obligant tamen semper ad requisita divini-
tus constituta observanda, si in actum deducuntur, ut debemus S.
Cœnam nonnunquam celebrare.

§. 12. (15.) Es ist gar langweilig und trostlos / daß man den Got- (15.) De lin-
gesdienst in Lateinischer Sprach verricht: wir hältens fein deutsch. gua Lat-
Reg. Sej. Latinam linguam esse notam, decoram cultui: conjunctam
cum germanica interpretatione: Resp. Nota est, sed eruditis, qui
minimam Ecclesiæ partem constituunt: In re divina non curandus
est splendor, sed ædificatio. 1. Cor XIV. 25: quæ curatur, si auditori-
um intelligat quid agatur. Unde sua ipsi vineta cædunt Papistæ, si
missæ mysteria in lingua vernacula ædificationis gratia interpreta-
tur: hoc ipso enim fatentur, incognitam linguam non ædificare,
quid igitur retinent?

§. 13. (16.) Man soll das Bibel lesen nicht so stark verbieten. Reg. (16.) De in-
S. Nec prohiberi biblia, nisi corrupta, & corruptæ falsas interpre- terdicta le-
tiones: id quod patet ex bibliis Papistarum met Germanicis: Die-
tenbergii, Ullenbergii, &c. Et antiquioribus; apud se licitis & usi-
tatis. Resp. Rationes, quas Pontificii adversus lectionem promiscu- am necepsit, arcent laicos ab omni scripturarum lectione: allegant
autem scandala, pericula, hæreses &c. ex lectione emergentia in-
conmoda.

§. 14. (17.) Es war auch vorzeiten der Abläß-Kram und andere (17.) De in-
böse Mißbräuche Reg. S. tollatur igitur abusus, retineatur usus. dulgentiis.
Resp. Quid si autem abusus tolli nolint? Quid si abusus tantus fuerit
ut nullus usus subsit? Indulgenciarum Papales, nixæ meritis sanctorum.
super erogatoriis, & destinatae remittendis hominum peccatis, co-
rumve pœnis, & redimenti ex purgatorio animabus, si numerave-
ris pro indulgentia pecuniam, merissimus sunt abusus, & prostitu-
tio meriti Christi, ut alia taceam.

§. 15. (18.) Viel Catholische führen gar ein ärgerliches Leben. etc. (18.) De vi-

cis Papal. Reg. Etiam quosdam bene vivere; nec male viventium peccata derogare veritati vel doctrinæ, vel Ecclesiæ Catholicae, Matth. XIII, 48 XXIII. 3. Resp. Mores sunt æstimandi ex genio doctrinæ. Doctrina Pontificiorum peccata suadet & fovet, suadet enim opera super erogationis, quæ revera sunt peccata, Rom. XIV. 23. Nec generat fidem justificam, quæ mater est, & radix bonorum operum; Nam fidei substernit opera, eorumque merita; non Evangelium, quod exhibet unius meritum Christi.

(19) De §. 16. (19) Die Catholische sind oft uneinig auff hohen Schulen/ discordiis ja auch in der Päpstlichen Wahl. Reg. non tamen tolli consonantiam vel fidei, vel communem, ut unius civis rebellio non tollit concordiam civitatis. Resp. Pontificem aliquem esse legitime electum est apud Pontificios de fide: E ubi dissentunt de legitima electione, de fidei capite dissentunt: In scholis ita dissentunt ut mutuarum hæresium se se accusent: legantur controversiae inter Dominicanos & reliquos de gratia; inter Jansenistas, & adversarios, ut alia taceam.

(20) Deso- §. 17. (20.) Wir haben eine tröstliche Schlusrede wider alles
la fide. ängstiges nachgrübeln: Der Glaub allein macht seelig. Reg. (1.) hoc non extare in scripturis, (2.) contrarium extare. Jac. II. 26. Rom. II. 13. Matth. XXV. 35. seqq. I. Cor. XIII. 1. seqq. Resp. ad (1.) si homo justificatur ex fide & non ex operibus, sequitur, *sola* fide justificari, quia tertium non datur; id quod particulæ ē μη, nisi exclusivæ clare indicant, ut ipse libellus p. 42. & 43. profiteatur: Endlich lehren die Catholische man werde allein durch den Glauben an Christum seelig/ auff dessen Verdienst einig und allein alle Hoffnung und Trost zu setzen: ohn welchen alle Werck ohngestig seyn zur Seeligkeit. Ad (2.)
Resp. Fides sine operibus existens est mortua, nec eam nos dicimus fidem justificare, et si dicamus, fidem bonis operibus fæcundam non justificare per bona opera: justificari operatores legis perfectos, verum est, sed ubi sunt illi? Nusquam. Evangelium ergo dicit fide nos justificari: Patratores bonorum operum salvatum iri concedimus; sed negamus *per* & *propter* ea iri salvatum: Fidem miraculosam non salvare ipsi dicimus, de qua I. Cor. XIII. 2. Matth. VII. 22. mentio fit.

(21) De ca- §. 18. (21.) Wo die alte Zeit gehalten wird/ da ist der alte Glaub:
lendario Wir bleiben beym alten Calender/ so vor 1000. Jahren gewesen ist.
antiquo. Reg. Retinuisse Papistas antiquam fidem, repudiasse autem calen-
darium, ob vitia, scu errores. Resp. Licet igitur antiqua repudiare, si
errori-

Resp.
Def.

(19) De
discordiis
Pontif.
Resp.
Def.

(20) Deso-
la fide.
Resp. 1.
2.
Defens. I.

(21) De ca-
lendario
antiquo.
Resp.
Def.

erroribus corrumpantur, nec præbet argumentum nuda antiquitas, nisi subsit veritas. Quia & antiqui errores dantur. Retinemus autem nos Calendarium antiquum, ne videamur cum Papistis & neq[ue] 2. Cor. VI. 14. Et repudiamus novitium Papatum, ut orthodoxam antiquitatem nobis servemus.

§. 19. (22.) Warum verehrt man die Heilighthum und andere Sachen so nie kein Leben gehabt/ wie kan helfen was nicht lebt/ noch ge- cultu reli- lebt hat? Reg. Miracula per ejusmodi contactum fieri, probatur ex quiarum. Matth. IX. 21. seqq. Acto. XIX. 12. V. 15. 2. Reg. XIII. 21. E. nec est malum eadē venerari. Resp. (1.) Nullum legimus cultum aut adorationem esse exhibitum tunicæ Christi, sudariis Petri, ejusdemque umbræ; ossibus Elisæi: quare N. C. miraculosa sunt. E. veneranda. (2.) Nec v. c. Aliquando miracula patrata sunt per quædam vestimenta, ossa &c. E. Pontificiæ illæ reliquiæ ejusdem sunt virtutis. Moses baculo divisit mare rubrum. E. omnis baculus rubrum mare dividit? Petri umbrâ curati sunt ægri. E. omnis umbra curaverit? Sin quædam dixeris, & quandam argumentaris à genere ad speciem affirmative.

Resp.
Def., I.

2.

§. 20. (23.) Der Rosenkranz und die Litaney/ darinn die Mutter Gottes unter andern auch ein Helfenbeiner Thurn genennet wird/ kombt uns selsam für. Reg. (1.) Salutationem Angelicam, & orationem Dominicam esse in S. literis contentam. (2.) Cant. VII. 4. Mariam dici eā voce; sicut & Deus metaphoricis verbis describatur. Resp. ad (1.) Dicta, quæ diabolus Matth. IV. 6. seqq. allegavit, etiam Defens., I. in scripturis continebantur, & tamen Christus dixit: apage Satan. E. non sufficit Dei verbum allegare, quod & magis & superstitiosi faciunt, sed oportet legitimo modo, & fine allegare, quod rosarium non facit, utpote cultum divinum exhibens Mariæ creaturæ. Ad (2.) Deum in scripturis describi vocabulis metaphoricis certum est; sed Cant. VII. 4. Mariam indigitari turrem eburneam probandum adhuc est Patrum sententia est Ecclesiam describi.

Resp., I.

2.

3.

§. 21 (24.) Das vielerley wehren ist phantasteren oder Abgötteren: Reg. Omnes creaturas verbo Dei consecrari. 1. Tim. VI. 5. Resp. con-secrari, si adhibentur in eum finem, quod Deus instituit: In eum au-tem finem instituit, ad quem producendum, vel consequendum ha-vent vites divinitus insitas; quod apud Pontificios non observatur, utpote tribuentes creaturis vim supernaturalem ad faciendum ea, quæ Deus non promisit. Hactenus colloquium scilicet amicum!

(24.) De-consecratio-
onibus.

Resp.
Def.,

§. 22.

Compen-
dium re-
spondendi.

§. 22. Videntes autem Collocutores Pontificii, suis sese responsis caussam non obtinere, suadent, compendio utendum esse: Man soll vor allen Dingen dahin sehen / wo und wie die allgemeine Kirche zu finden / worauf sie festiglich gegründet / und so fortan. Wann die wahre Kirche gefunden / wird es gar nicht schwierig fallen / alle ihre Gebrauchsordnung und Sakrimente in gehorsamer Folg für gut / wahr / und billig zu halten: p. 62. Sed hæc (1.) *Imprudenter*: Qui enim ante omnia quæramus Ecclesiam veram, si desint nobis notæ inveniendi ? scilicet quæramus thesaurum in tenebris absconditum, sine accensa facce ! (2.) *Inconsequenter*. Invenierimus enim veram Ecclesiam visibillem, num propterea cœca obedientia amplectendum fuerit, quidquid illa dixerit ? Nullius hominis tanta est fides, ut sine motivo ipsi tribuenda sit. Probare spiritus ! i. Joh. IV. 1. Ad lydium lapidem scripturæ. Actor. XVII. ii. Gal. VI. 16.

IV.

Ανασκευή
Pontifici-
er.

Colloquio incassum habito Pontificij pugnam instaurant.

§. 1. Quartæ partis p. 63. titulus hic est: Kürzer Begriff der höchst wichtigen Ursachen / warumb man sicherlich soll Catholicisch bleiben oder werden: Duæ sunt Classes argumentorum, quæ in acie collocant, I. *Impugnant nostram Ecclesiam* (1.) quod nostri rationes non possint dare sui discessus, facti ab Ecclesia Romana (2.) sint inconstantes in doctrina. (3.) discordes inter sese in dogmatibus salutem concernentibus. (4.) Destituti antiquitate. (5.) Calumniatores Catholicorum. (6.) Catholicè mortuos prædicent beatos. (7.) Dubii de salute, ob discrepantiam sectarum. (8.) Et lubrica fidei suæ fundamenta, utpote à Catholicis fallilibus scil. accepta (9.) Variatamq; scripturam (10.) Et aliter, quam ab antiquitate, explicatam. (11.) Spernant opera supererogationis. (12.) Doceant contraria scripturæ

Probatio: dogmata, ut est. 1. Peccatum erig. in baptismo solum tegi, non de i. 2. &c. leri: contra Joh. I. 29. Eph. IV. 22. 2. Mandata Dei esse observatu impossilia, contra Ezech. XXXVI 26. 1. Joh. V. 3. 3. Non esse credendum, nisi scriptis: contra 2. Thess. II. 15. 4. Ecclesiam posse errare, contra Matth. XVI. 18. Joh. XIV. 17. 5. Matrimonium esse præstantius virginitate: contra 1. Cor. VII. 32. seqq. 6. Vota Deo facta non ligare: contra Num. XXX. 3. Psal. LXXV. 12. 7. Scripturam esse in-

cellectu

relectu facilem : contra 2. Pet. III. 26. 8. Fideles de sua salute esse cortos. Eccles. IX. 1. 1. Corinth. IV. 3 seq. 9. Bona opera non esse meritoria, contra Matth. XXV. 34. seqq. 2. Pet. I. 10. 11.

§. 2. R^e. ad (1.) Rationes reddidit Natio Germanica in gravamini. Resp. ad 1.,
 nibus suis, & postmodum Aug. Confessio, ejusdemque apologia, ut
 taceam innumeros singulos Doctores, qui tot dederunt caussas sepa-
 rationis à Romana curia factæ, ut mallent Papistæ pauciores extare.
 Ad (2.) Nostrates à doctrina Augustanæ confessionis nunquam re-
 cesserunt, nec recedent; alics verò, qui orthodoxorū nomine cen-
 sentur, nec tamen sunt, curamus, ut Paulus pseudoapostolos, & ipsos
 falso Christianismi nomine sese jactantes. Ad (3.) si discordia tollit
 in omnibus dissentientibus fidei veritatem, Christiani cum Arianis,
 Photinianis, Macedonianis, Nestorianis, Eutychianis, aliisque se-
 stariis contendentes, non erunt veri Christiani. Porro: Es hebt son-
 derbare Misshelligkeit die allgemeine Einigkeit nicht auf: gleich wie ein
 Statt einig verbleibt / wann schon etliche Bürger rebelliten: Ipse ait
 libellus. p. 55. Ad (4.) habemus antecessores doctrinæ nostræ Pro-
 phetas & Apostolos, horumque successores in doctrina, Patres pri-
 mitivæ Ecclesiæ, quod alibi ostensum, & ostendetur: Ad (5.) Etiam
 orthodoxy ex errore heterodoxis falsa possunt imputare, citra detri-
 mentum veritatis: Nec dum ostensum est, nostros, qua tales, Pon-
 tificiis ea tribuere, quæ falsa sunt. Ad (6.) Qui Catholicè moritur,
 beatè moritur, sed non omnis, qui sub Papatu moritur, Catholicè
 moritur: illi enim Catholicè moriuntur, qui in vera fide Christum
 amplectente moriuntur. Acto IV. 12. X. 43. XV. II. in Papatu vero
 nonnulli suis, sanctorumque confisi meritis moriuntur, & damnantur:
 recordetur verba sua libellus. Es hat ein andere Beschaffenheit
 mit denen/ so es nicht besser wissen: und nicht hartnäckig in Irrthum
 begehr zu verharren / noch auch Gelegenheit haben / die Wahrheit
 besser zu erkundigen: wann solche an Christum / und die H. Dreyfäl-
 tigkeit glauben / sich von schwefehren Sünden enthalten / auch eines
 frommen Lebens sich befleissen / werden sie für wahre Glieder der Ca-
 tholischen Kirchen gehalten/ ob sie schon dem Leib und Wohnung nach
 bey den unCatholischen sich befinden. Hæc sibi responsi loco habeat li-
 bellus. Ad (7.) Sectæ à nobis discrepantes tam non dubiam nobis salu-
 tem reddunt, quam non dubiam orthodoxis reddiderunt salutem
 Menandriani, Saturniniani, Marcionitæ, Saniosateniani &c. invi-
 cem dissidentes, & ab orthodoxis Christianis discerpantes. Ratio,

D

quia

ad 2.

ad 3.

ad 4.

ad 5.

ad 6.

ad 7.

- ad 8.** quia non sunt de nobis. i. Joh. II. 19. Ad (8.) Samaritani à civi sua au-
dierunt quidem faniam de Christo, neque tamen in ipsius auctoritatem resoluerunt suam fidem, sed in ipsum Christi verbum, à se se auditum: Ita (esto) Biblia acceperimus à curia etiam Romana, non tamen fidem nostram in ipsius auctoritatem resolvimus, sed in verbum ipsum in scriptura contentum, siue demonstrativum: ut primitiva Ecclesia suam fidem non resolvit in auctoritatem Ecclesiae Ju-
ad 9. daicæ, et si ab hac acceperit codicem V. Testamenti. Ad (9.) Scriptu-
ram, quoad fontes, non variavimus, sed libros, pridem dubios, in can-
nonem admisimus, postquam apparuit, nihil à Protocanonicis diver-
ad 10. sum in ipsis contineri. Ad (10.) In explicanda scriptura nunquam ab omnibus Patribus dissensimus; disenserimus autem, quid inde? Si quando occurrit novus sensus: extini consonus, nec à scriptura sacra, nec ab Ecclesia doctrina dissonu, quamvis à corrente Doctorum Iurorum alienus rogo lectors omnes, ne precipites detestentur, sed a quo se prebeant con-
fiores, verba sunt viri, vite sanctimonia, Ingenij præstantia illustris Cardinalis Cajetani præfat. in Pentat. vide Jac. Laur. rev. Patr. art. VI. p. m. 62. Ad (11.) Scriptura electitia jejunia, heautontimorias, paupertatem, castitatem impuram, & similia Pontificiorum opera meritoria non modo non novit, nec laudat, sed vituperat. Matth. VII.
ad 12. 7. I Timoth. IV. 3. seqq. Ad (12.) Nihil docere nos scripturis adver-
sum responsio ad sequentia docebit.

Resp. ad 1. §. 3. Resp ad I Peccata tegi docetur Psal. XXXII. 1. Rom. IV. 7. Nec obstat Joh. I. Christum sustulisse peccata totius mundi; id enim non fecit eradicando, ut nullum amplius esset peccatum; emnes enim quotidie peccamus; sed expiendo, ne credentibus imputaren-
tur: si enim jam funditus essent deleta peccata, quid opus fuisset Eph. IV. moneri, ut indies deponerent peccati sarcinam? Ad (2.) (3.) (4.) Supra est responsum, nolumus, ut auctor libelli, crambem bis co-
ctam apponere. Ad (5.) Matrimonium legitimum est præstantius im-
puro cælibatu. I. Cor. VII. 9. Sed communior est cælibatus & casti-
tas heroica matrimonio negotiis mundanis impedito, quod I. Cor.
VII. dici agnoscimus ultro. Ad (6.) De facta vota esse persolvenda
in confessio est, dummodo legitimè fuerint facta; secus enim Jephtha
bene fecisset, Filiam ex voto inimolando: qualia vota in Papatu fa-
ciunt perpetuæ, e. g. castitatis, cuius heroicum non habent plerique
donum. Ad (7.) Scripturæ mysteria in quibusdam locis esse obscura
nemo negat: Ad (8.) Fideles suæ salutis sunt certi, non tamen ex
sorte

forte externa , Eccles. IX. aut propriis virtutibus. 1. Cor. IV. Sed ex verbo Dei, quod credentibus, & perseverantibus, salutem promittit. Ad (9.) Bona facientibus æterna hæreditas dabitur, sed non ob bona opera ; unde boni constanter operantes certi sunt de fide, virtutum radice, & salutis organo ; sed non merito operam. Rom. III. 28. IV. 3. seqq.

9. 4. II. Arrogant Pontificiæ curiæ nomen vera Ecclesiæ : quasi (1.) *Kατασκευή*, per orbem dispersa sit, juxta Esai. LX. 3. seqq Marc. XVI. 15. 20. (2.) *vq.* Gaudeat signis à Christo intimatis. (3.) Exorcismo valeat. (4.) Possi- (1.) (2.) (3.) deat verbum Dei scriptum & traditum : (5.) Regatur visibili capite, (4.) (5.), Pontificibus Romanis sibi invicem succedentibus. (6.) Contineatur (6.) vera unitate verbis & sacramentorum. (7.) Gaudeat promissionibus (7.) divinis adimplatis. (8.) Incredibile sit visibilem Ecclesiam excidisse, (8.) eam cumprimis, quæ haec tenus inter infideles amplissimè sit propaga- gata. (9.) Polleat mediis sanctæ vitæ & salutis conciliandæ. (10.) (9.) (10.) Habeat consensum antiquitatis victoriosæ. (11.) Antecessores munifi- (11.) cos & piè defunctos (12.) Concursum Ethnicorum sese converten- (12.) tium. Resp. ad (1.) Non omnis cœtus per orbem dispersus est vera Ecclesia, secus & Ariani (ne quid de Ethnicis dicam) orbem imple- (10.) (11.) (12.) tes fuissent vera Ecclesia : Nec Ecclesia etiam vera *semper* per orbem disseminata est : Etsi sub initium Evangelii prædicati, & paulo post potissimas orbis partes pervagata sit ; Quid enim dicamus de tempori- bus persecutionum, Diocletiani cumprimis, qui gloriabatur de Christianismo debellato ? Ad (2.) Supra responsum est. Ad (3.) Etiam Antichristus miracula patrabit 2. Thess. II. 9. Ad (4.) Etiam Pharisei possidebant Cathedram Mosis. Matth. XXIII. 2. Neque tamen ortho- doxi in omnibus erant. cap. V. 20. seqq. Etiam impii veritatem Dei non scriptam detinunt in iniustitate. Rom. I. 18. Ad (5.) Christus nul- lum visibile caput Ecclesiæ suæ ordinavit. Eph. IV. 11. nec (estō or- dinarit) successio personalis est statim doctrinalis ; nisi hæreticos Antiochenorum Episcopos velimus Petro, cuius erant successores, facere *episcopos*. Ad (6.) Petitur Principium. Ad (7.) Waldenses per aliquot secula truculentissimas persecutions generose sustinuerunt ; an autem sunt vera Ecclesia ? Ad (8.) Ecclesia vera Catholica univer- sim nunquam deficit, etsi deficiant quædam ipsius membra Ecclesiæ particulares : Nec omnis convertens gentiles est Ecclesia vera, secus & Arriani fuissent, qui Gothos, Wandalos, Homeritas, alios Barba- res ad nomen Christianum traduxerunt. Aut Pharisei, qui prosely-

9. tos faciebant Judaismi, Matth. XXIII. 15. Taceo non adeo amplius esse verorum Christianorum in Indiis messem. Ad (9.) Desunt Papistis media & vitæ & salutis, quia deest vera doctrina, & ex hac natura fides justifica & salvifica. Ad (10.) Papistas habere antiquitatem οὐρανού, tum demum credemus, si ostenderint Concilium Tridentinum cum suis canonibus ab uilo antiquorum sive conciliorum, sive Doctorum esse approbatum. Ad (11.) Non omnis splendide ædificans est sincere religioni addictus; Nam & hypocrita idem faciunt. Matth. XXIII, 29. Et superstitiosi idem possunt facere. Pleraque donationes factæ sunt in remedium animarum pro otiosis monachis; i.e. ex cœca pietate. Ad (12.) Ad Catholicam quidem Ecclesiam factus est Ethnicorum concursus, non vero ad curiam Romanam, quæ Apostolica Ecclesia longè est recentior.

Res ad Triarios Pontificios rediit, sed et hos frustra.

Verimus libelliconatus p. 73 hinc præ se fert titulum: Glaubensstärckung. Das ist Zwölff augenscheinliche Beweis- und Kennzeichen des wahren Christenthums/ welche jeden gewissenhaften Menschen in dem Catholischen Glauben stärken/ oder dazu bewegen sollen. Opus profecto erat confirmare Pontificios ad incitas redactos, sed aliis oportuisset, & fortioribus, quam priora erant, subsidiis, pridem dissipatis; qualia tamen non comparent. Nam producit (1.) *Antiquitatem Papismi*, eamque à Christo ipso cœptam, prebareque vult ex templis, fundationibus, monasteriis, ornatus sacro, altaribus, crucibus, vexillis, statuis, Martyrum monumentis, campanis, organis musicis, inscriptionibus sepulchralibus, &c. Qualia antiquitatis documenta nemo Lutheranorum, vel Calvinianorum possit ostendere, ut Catholici possint. (2.) *Doctrinæ constantem unitatem* sub uno visibili capite, Petri scilicet successoribus: Joh. XVII 21. Qualis unitas apud Acatholicos non occurrat, utpote mature divisos in Lutheranos, Cinglianos, & Anabaptistas inter se discordes, & Acephalos. (3.) *Magistratus Ecclesiæ & Politici sequelam*, ut est Papatum, Cæsarum, Regum, qui potissimum Christianismi partem occupent, Catholicæ scil. religioni addicti, quibus tutius sit adhærere, utpote visibili Ecclesiæ Matth XVIII. quam Lutheranos, Cinglio, Calvino &c. (4.) *Legitimam Episcopatum, & Sacerdotum, & Ecclesiæ ministrorum vocacionem & successionem*. Qualem habeant Episcopi Romani, Moguntini,

tini, Colonienses, Treverenses, Galli, Hispani &c. Destituuntur autem Acatholici, utpote qui ante Lutherum neminem suæ religionis Episcopum &c. nominare possint. (5.) *Amplitudinem Catholicismi per totum orbem diffusi*: Esse enim adhuc, & fuisse olim Apostolicos viros, qui Evangelium in universo orbe prædicarint: Nulos autem tales extitisse penes Acatholicos, qui per maria & aridam ivissent, prædicaturi Evangelium: ut merito Indiani habeant, quod de ipsis conquerantur. (6.) *Conversionem gentium etiam Germanorum*, & in novo orbe existentium, quæ facta sit ad solam Ecclesiam Catholicam, non Acatholicam. erectis ultra 100000. templis; cum Acatholici ne quidem vicum à sese conversum demonstrare possint. *Wanderem.* p. 234. (7.) *Sanctitatem doctrinae* ducentem ad pios & honestos mores, cum penes Acatholicos sit licentia videndi, quæ nascitur ex doctrina de impossibilitate implendi decalogum, ex abnegatione liberi arbitrii, meritorum, humanorum, confessionis auricularis, missæ, votorum, jejuniorum, septendii &c. item, quod omne bonum opus sit peccatum; nec præceptum, nec damnosum peccatum, nisi infidelitas: Quæ & similia dogmata pietatem impedian. (8.) *Certitudinem doctrinae* in SS. literis fundatæ & in traditionibus ab Ecclesia intimatis: Secus fieri apud Acatholicos, qui rejiciant verbum Dei non scriptum, credentes licet ipsi multa non scripta; doceantque contra scriptum multa, e. g. peccata tantum tegi, præcepta Dei esse impossibilia &c. (9.) *Reversionem ad Papatum, quam faciunt illustres personæ & eruditi*, moti pietate hinc; inde vero calumniis Catholicæ Ecclesiæ imputari solitis; item consonantia Catholicismi cum verbo Dei: quo destituuntur Acatholici. (10.) *Miracula*, quibus Catholica fides fit confirmata; quod non fieret, nisi vera esset religio. (11.) *Promissio-nes Christi infallibles* Matth. XVI. Joh. XIV. &c. quod vera Ecclesia non posset deficere; si igitur Romana Ecclesia vera fuit Ecclesia, fata tentibus adversariis. E. non defecit: nec falsa est, nec fallens. (12.) *Martyres* qui fusco sanguine & vita Catholicam fidem confirmassent: & obsignassent.

¶. 2. Pleraque ex allegatis argumentis jam in præcedentibus auctor libelli produxerat, ut pudenda sit tautologia & coccysmus, denudo eadem iisdem ferè verbis & dictis repeti. Nos igitur breviores erimus, remitto ad priora lectore. Ad 1. Resp. Tempore Christi & Apostolorum, unde antiquitatem suam orditur Papismus, nulla fuere Pontificiorum tempora, fundationes, claustra, ornamenta sacra, alta-

ria, cruces, vexilla, statuæ, Epistylia, campanæ, organa &c. sed longè
 recentior est hic totus apparatus; ut adeo & recentior sit Papatus, si
 ex hisce signis colligendum est de ætate ipsius. Sit vero antiquissimus
 apparatus iste, non tamen sequitur. E. est bonus: Nam & via Ethni-
 corum erat antiquior, neque tamen juxta eam Christianis erat ambu-
 landum. Coll. III. 7. Nisi veritas doctrinæ sit conjuncta cum antiqui-
 tate, antiquitas erit erroris, & hoc deterior, quo antiquior. Utrumq;
 nostra religio potest ostendere, dum ostendit scripta Prophetica &
 Apostolica, & primitiva Patrum, sibi οὐοτίθεα: Quod propediem ju-
 sto volume docebo. Ad 2. Resp. Pontificiorum non minima pars
 Pontificem pro Ecclesiæ capite infallibili non agnoscit; sed contra-
 dicit agnoscentibus; quod non ita pridem turbæ Gallicanæ docue-
 runt, Clero Gallico adversus novam Jesuitarum hæresin protestan-
 te, & docente, Pontifices Romanos hæreticos & posse esse, & fuisse
 Evangelici inter se non dissentunt, et si dissentiant ab aliis, qui do-
 strinam in A. C. & aliis libris symbolicis contentam, repudiant, ut
 Calvinianis, Anabaptistis &c. qui nunquam nostri fuerunt, nisi no-
 mine, & calumnia adversariorum. Viderint autem Pontificii, an ipsi
 met inter se consentiant. e. g. Dominicani cum Franciscanis, Tho-
 mistæ cum Scotistis. Jesuitæ cum Jansenistis: meras discordias depre-
 hendent, Pontifice per rationem status lites non decidente. Ad 3.
 Resp. Coram Deo nullus est respectus personarum Gal. II. 6. Eph. VI. 9.
 Coll. III. 25. imo non adeo multis hujus mundi eminentibus, & no-
 bilibus sapientia Dei manifestata est 1. Cor. I. 26. seqq. quid igitur
 personarum respectu multum moveamur? Ad 4. Successiones Epi-
 scoporum dubiæ sunt, & hiulcæ, quod ex historiis constat: Et licet
 continuæ essent sine hiatu connexæ; nihilominus frustra erunt, nisi
 doctrinæ quoque orthodoxæ successio demonstretur: Secus Ariani,
 Nestoriani, Eutychiani sedium etiam Patriarchalium Episcopipos-
 sent perinde successionem jactare. Dum igitur Pontificii demon-
 straverint, Harmoniam inter antiquos Episcopos, & Concilium Tri-
 dentinum, nos etiam cogitabimus de aliquo nobis οὐοτίθεω. Ad 5.
 Nostrates fuerunt Apostoli & Apostolici viri, qui olim iverunt in uni-
 versum nundum Evangelij prædicandi gratia; si qui Pontificiorum
 hodie in Indias excurrunt, isti aut verbum Dei pure prædicant, aut
 impure; si istud, nostri sunt; si hoc, meliores non sunt Pharisæis
 quondam aridam & mare pervagantibus, ut facerent proselytos Ju-
 daïsmi. Regnum gratiæ præsupponit regnum potentia; quare cum
 pagani

pagani non admittant prædicatores Evangelicos, nec nos donis Apostolicis simus hodie instructi, ideo cessat obligatio adeundi ejusmodi infideles. Ad 6. Ecclesia Catholica, ad quam gentiles tempore Apostolorum, & postea concurrebant, est nostra, non vestra, qui doctrinam ejus Ecclesiae repudiasti. Indiani quidem nonnulli ad Pontificiam sese non per applicuerunt, sed ex metu; plerique horrendis Hispanorum suppliciis & persecutionibus a deo deterriti sunt à Christianismo, ut nulli Christianorum via amplius ad ipsos pateat. Ad 7. Quam sancte vivant Pontificii, Italia & aliae regiones, Papismo vel ex toto, vel præcipue addictæ, testantur. Sanctitas vitæ Eo placens fluere debet ex sanctitate doctrinæ divinitus revelatae & præceptæ, secus frustra Deo, nec aliter, quam Pharisæismo olim, servitur. Dogmata nostra, quæ pietatem dicuntur impedire, e. g. impossibile esse legem Dei servare ex asse; liberum arbitrium nullum dari in rebus divinis &c. sed omnia ex gratia nobis dari, ea ipsa sunt, quorum gratia & Apostoli olim impiæ doctrinæ arguebantur: Cætera sunt fictitia superstitionum commenta, ut pietatis sit eadem spernere, e. g. merita humana, confessio auricularis, ut apud Pontificios obtinet, missa, vota monastica, jejunia eorundem, delectus dierum. Gratulamus nobis de abolitione horum operū electiōrum; At N.C. nos propterea pietatis veræ sic dictæ studium impedire: impossibile quidem est præcepta Dei ex asse servare, possibile tamen est, & necessarium ex parte servare, quia Deus præcepit, & vires servandi in nobis inchoavit: liberum arbitrium ante conversionem quidem nihil valet in rebus spiritualibus, valet autem post conversionem, liberatum à sua servitute; sola quidem infidelitas hominem finaliter damnat, omne tamen peccatum damnationem meretur: Sola fides, sed viva, justificat & salvat. Omne quidem bonum opus admixtum habet aliquem defectum, sed propterea peccatum non est, nedium mortale, eo quod persona Deo in reconciliata: si quidem Deus nobiscum ex rigore justitiae vellet agere, haberet etiam in bene agentibus, quod desideraret & puniret, sed per & propter Christi meritum defectus isti nobis adhærentes non imputantur. At N. C. nos propterea studium pietatis impedire, si gratiæ divinæ omnia adscribimus, quia potius corroboramus, jubentes dignè ambulare coram DEO tam benevolo, tamque manifico. Ad 8. Pontificios sua dogmata, qua à nostris dissentunt, ex Sacris literis posse probare, argumentum est: qui enim inde probaverint saltem traditiones non-

scriptas?

scribas? an idem scriptum & non scriptum est? Nostros credere, quod in scripturis fundamentum non habet, alterum est figmentum. Credimus Biblia esse verbum Dei, ex ipsa insita maiestate & redundante efficacia, ut credimus solem in cœlo lucere, ex ipso sole testimonium mutuari: credimus duo tantum esse sacramenta, quia nullis aliis symbolis terrenis & visibilibus, quam aquæ & pani vinoque Deus adjunxit promissionem gratiæ justificantis & salvandis: diem dominicum Sabbatho successisse cum ipsis Pontificiis ex Apoc. I. probamus: Spiritum Sanctum ex Patre & Filio procedere ex rationibus scripturæ insitis probavit integrō libro B. Dn. D. Dannhavverus: Nec docemus quicquam contra scripturam, ut patet ex objectionibus, quas in præced. solvimus. Ad 9. Magna nomina ad Papismum relabi non movet nos, qui scimus, etiam in V. T. ipsos Israëlitarum, postea & Judæorum, Reges, Pontifices, Prophetas; Et in N. T. ipsum Constantinum M. Constantium, Julianum, Valentem &c. Episcopos item, & Doctores Ecclesiæ alios vel in hæresin, vel ipsum Ethniciatum esse lapsos. Pauci ex Magnatibus, & sapientibus hujus mundi intelligunt, vel curant, orthodoxam religionem, nec penetrant in mysteria Papismi, unde mirum non est, illecebris mundi invitantes, à nobis exire, quorum nunquam fuerant. Ad 10. Resp. Tert 44, de præscr. Quasi nec hoc scriptum sit, venturos multos, quietiam viriuses maximas ederent, ad fallaciam muniendam corruptæ prædicationis! Confer. lib. 3, contr. Marc. c 3, & Orig. l. 2. advers. Cels. Non sibi, ait, probanda miracula prius, quam discernantur, à quo rectè parentur, aut secus: nec vel omnia damnemus, vel omnia miremur, tanquam divisa: Unde ergo probenius? Ex SS. literis, respondet, an earum doctrinas confirmant? Ad 11. Vera Ecclesia Catholica vi promissionum Christi nunquam excidet; credimus enim semper Ecclesiam esse & fore, excidere tamen possunt membra etiam illustria Catholicæ Ecclesiæ, nempe particulares cœtus, ut erat Romanus. Ad 12. Multa millia Evangelicorum à Pontificiis trucidatorum suo sanguine nostram doctrinam obsignarunt: eam puto ipsam doctrinam, quam olim ipsi etiam Apostoli, Apostolici viri Episcopi, totæque Ecclesiæ sub Ethnicorum & hæreticorum persecutionibus, pridem contestati erant. Si quis autem ob Pontificia, qua talia, dogmata vitam profuderunt, eos pro martiribus non habemus, ut nec Arianos, Donatistas,

Montanistas habemus; quia causa, non mors,

Coll. digg. 47 misc 3 facit martyrem.

F I N I S.